

Sudski utvrđene činjenice pripremljene za tekstove o Srebrenici

Haški tribunal, Sud BiH te pravosuđa u Srbiji i Hrvatskoj do sada su osudili ukupno 54 osobe na 781 godinu i pet doživotnih kazni zatvora – za genocid, zločine protiv čovječnosti i druge zločine počinjene u Srebrenici u julu 1995. godine.

Presudama u Hagu je utvrđeno da je u julu 1995. ubijeno između 7.000 i 8.000 Bošnjaka iz Srebrenice i okoline, kao i da je veliki broj žena, djece i starijih osoba prisilno preseljen. Žrtve su nakon egzekucija bile pokopane u primarnim grobnicama, a kasnije, tokom septembra i oktobra 1995., iskopane i ponovno pokopane u sekundarnim grobnicama.

Opširnije

Počinioci zločina i genocida koji su konstatirani u Srebrenici nakon što je 11. jula 1995. Vojska Republike Srpske (VRS) zauzela grad bili su pripadnici vojnih i policijskih formacija Republike Srpske, ali i jedne paravojne jedinice koja je učestvovala u egzekucijama (“Škorpioni”).

Hiljade zarobljenih Bošnjaka, kako se navodi u presudama Radislavu Krstiću, pogubljeni su gotovo do posljednjeg čovjeka. Neki su ubijani pojedinačno ili u malim grupama, a neki su ubijeni na mjestima gdje su bili privremeno zatočeni. Većina njih je ubijena u pažljivo isplaniranim masovnim egzekucijama, počevši od 13. do 17. jula 1995. na području Bratunca i Zvornika.

Konstatirano je da je u koloni koja je s područja Srebrenice krenula ka teritoriji pod kontrolom Armije BiH bila jedna trećina naoružanih, ali, po razbijanju kolone na više dijelova i zarobljavanja na hiljade muškaraca i dječaka, nije napravljen ni najmanji napor da se civili razdvoje od vojnika, a ni pripadnici Armije BiH koji su zarobljeni nisu aktivno učestvovali u borbama kada su ubijeni.

Prema brojnim haškim presudama, u periodu august – oktobar 1995. napravljena je ogromna operacija skrivanja tijela ubijenih u genocidu. U tom kontekstu, Haški tribunal utvrdio je da su hiljade tijela prebacivane iz primarnih u sekundarne i tercijarne grobnice s ciljem skrivanja razmjera zločina.

Vijeća u Hagu su prihvatila da je u julu 1995. ubijeno između 7.000 i 8.000 bosanskih muslimana.

Broj ubijenih

Pretno vijeće u predmetu Radislav Krstić se uvjerilo da su u julu 1995. snage bosanskih Srba, nakon pada Srebrenice, pogubile nekoliko hiljada muškaraca – bosanskih muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7.000 i 8.000 muškaraca, navedeno je u ovoj presudi.

U presudi Ratku Mladiću, Pretno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu u kojoj se navodi da je sistematski ubijeno 7.000 do 8.000 muškaraca, bosanskih muslimana. Pretno vijeće smatra da se ta činjenica – o kojoj je presuđeno – odnosi na ubijanje muškaraca, bosanskih muslimana, koji su bili odvojeni od žena, djece i starijih osoba, bosanskih muslimana, u Potočarima i zarobljeni iz kolone poslije zauzimanja Srebrenice u julu 1995.

Vidoje Blagojević i Dragan Jokić su osuđeni na 15, odnosno devet godina zatvora za zločin protiv čovječnosti u Srebrenici. U njihovoj presudi se također navodi da je van razumne sumnje utvrđeno da su pripadnici VRS-a i/ili MUP-a ubili više od 7.000 bosanskih muškaraca i dječaka. Dalje je dokazano da su neposredni izvršioци imali namjeru da ubiju ili nanesu teške tjelesne povrede, s razumnom sviješću da će njihovo činj enje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati smrt žrtava.

Vijeće u presudi Momiru Nikoliću kaže da je riječ o najmanje 7.000 muškaraca.

Imena na zidu u Potočarima

Na tvrdnje da se na spiskovima ubijenih, odnosno na spomen-zidu u Memorijalnom centru Potočari, nalaze živi ljudi, potrebno je pojasniti da je riječ o spisku koji je nastao nakon rata, kompletiran od mnogih spiskova porodica nestalih, Crvenog krsta, te međunarodnih i entitetskih institucija i organizacija, a koji su prikupljeni ranije. Imena živih ljudi nisu na spisku ukopanih.

Spomen-zid u Potočarima napravljen je 2005. godine i na njemu su uklesana 8.372 imena, ali je do sada ukopano 6.751 žrtva genocida, za šta postoji drugi spisak unutar samog kompleksa. Ovaj spisak dopunjava se svake godine podacima žrtava koje se ukopaju nakon identifikacije i odobrenja porodice. Oko 250 žrtava ukopano je van kompleksa, u mjesnim mezarjima, po odluci preživjelih članova porodica. Prema podacima Instituta za nestale osobe, traga se za još oko 800 osoba.

U trenutku kada je pravljen spisak koji se sada koristi za negiranje, nije postojao proces verifikacije. Proces verifikacije je počeo tek nakon usvajanja Zakona o nestalim osobama 2004. godine.

Memorijalni centar Potočari zvanično je otvoren 20. septembra 2003.

Negiranje zločina je kažnjivo

Nakon što je visoki predstavnik u BiH nametnuo izmjene Krivičnog zakona BiH, prema kojima je negiranje zločina zabranjeno a kažnjivo i slavljenje ratnih zločinaca, Državno tužilaštvo podiglo je dvije optužnice protiv Vojina Pavlovića iz Bratunca.

On je optužen za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, odnosno odobravanja i pokušaja opravdavanja genocida u Srebrenici. Pavlović se tereti da je od juna pa do 12. jula prošle godine na području Srebrenice i Bratunca, u vrijeme dženaze i obilježavanja godišnjice genocida u Srebrenici, kao predsjednik Upravnog odbora Udruženja "Istočna alternativa" iz Republike Srpske, postavljao plakate kojima je odobravao izvršenje genocida.

"Svjesno i voljno je odobravao izvršenje krivičnog djela genocida, ističući plakate na kojima se javno odobrava i pokušava opravdati zločin utvrđen pravomoćnim presudama MKSJ-a i Suda BiH", navedeno je u saopćenju Tužilaštva BiH.

Dalje se navodi da je Pavlović pokušao opravdati zločin genocida organizovanjem javnog skupa, javnosti učinio dostupnim plakate za održavanje skupa, a potom na samom javnom skupu držao govor kojim se odobrava i pokušava opravdati zločin genocida, utvrđen pravosnažnim presudama MKSJ-a i Suda BiH.

Po drugoj optužnici, on je 10. marta 2023. godine u Bratuncu veličao osuđenog za genocid.

"Kao predsjednik Upravnog odbora Udruženja 'Istočna Alternativa' Republike Srpske, kao i stanovnik Bratunca, postavio je transparent s likom i ispisanom porukom u kojoj se veliča i podržava osoba osuđena za ratne zločine", navodi se u ranijem saopćenju Državnog tužilaštva.

Ovime je, kako se navodi, izazvao uznemirenje i strah kod većeg dijela stanovnika na tom području, koji su vidjeli postavljeni transparent u centru grada, a posebno kod povratničke populacije koja je pretrpjela teška stradanja u proteklom ratu.

Oba predmeta su u toku pred Sudom BiH.

Prisilno preseljenje i pogubljenja

Na hiljade stanovnika Srebrenice, kako navode presude, pobjeglo je u Potočare kako bi potražili zaštitu u bazi UN-a, odakle su 12. i 13. jula 1995. žene, djeca i starci “potrpani” u autobuse i pod kontrolom snaga VRS-a odvezeni na teritoriju koju je kontrolisala Armija BiH.

Vojnici iz holandskog UNPROFOR-a, kako su utvrdila haška vijeća, pokušali su pratiti autobuse iz Potočara u kojima su se nalazili civili. U presudi bivšem predsjedniku Republike Srpske Radovanu Karadžiću, osuđenom na kaznu doživotnog zatvora, između ostalog i zbog genocida u Srebrenici, zaključuje se da su pripadnici UNPROFOR-a uspjeli ispratiti prvi konvoj 12. jula 1995, ali nakon toga su zaustavljeni na putu, a vozila su im ukradena uz prijetnju oružjem.

Ova, kao i presude izrečene komandantu i oficiru Gavnog štaba VRS-a Ratku Mladiću i Zdravku Tolimiru, osuđenima na doživotne kazne zatvora, utvrdile su da je do 13. jula 1995. godine uvečer približno 25.000 do 30.000 žena, djece i staraca, koji su se sklonili u Potočare poslije pada Srebrenice – izuzev ranjenika – odvezeno iz baze UN-a u okviru operacije koju je organizovalo rukovodstvo VRS-a, uz pomoć policije.

“Pretno vijeće konstatuje da 12. i 13. jula 1995. civili iz Srebrenice, koji su autobusima odvezeni iz Potočara, nisu slobodno izabrali da napuste područje bivše enklave. Ljudstvo Drinskog korpusa koje je sudjelovalo u operaciji transporta znalo je da je VRS prisilio bosansko-muslimansko stanovništvo da napusti to područje”, navelo je Vijeće kod Krstića.

Vijeća su dalje utvrdila da je u Potočarima od jutra 12. jula počelo odvajanje muškaraca i njihovo držanje na zasebnim mjestima, a odvajani su i prilikom ulaska u autobuse, dok su potom odvoženi na mjesta zatočenja u Bratuncu.

U presudi “Popoviću i ostalima” je utvrđeno da su muškarci u dobi između 15 i 65 godina odvojeni u Potočarima, zatim prevezeni i držani u zatočeništvu u nepodnošljivim uslovima, a kasnije pogubljeni, da se pretežno radilo o civilima i da je među njima bilo dječaka i starijih.

“Činjenica da su ti ljudi potražili zaklon u Potočarima bila je, kao i u slučaju žena, djece i staraca, direktna posljedica vojnog napada na enklavu. Ti muškarci i dječaci nisu odvojeni zbog toga što se smatralo da su pripadnici ABiH ili nekih drugih oružanih snaga, niti su uloženi ikakvi stvarni naponi da se izvrši provjera i utvrdi da li među njima ima ratnih zločinaca, odnosno da se odvajanje ograniči na takve ljude”, navodi se u ovoj presudi.

Dokazivanje namjere

U haškim dokumentima se navodi da se genocid odnosi na svaki zločinački poduhvat koji ima za cilj da se upotrebom određenih sredstava u cijelosti ili djelimično uništi određena vrsta grupe. Posebna namjera, prema istim dokumentima, zahtijeva da se genocid sastoji od dva elementa – djelo ili djela moraju biti usmjereni protiv nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe, te moraju imati cilj da unište sve ili dio pripadnika te grupe.

U predmetu protiv Radislava Krstića, bivšeg komandanta Drinskog korpusa VRS-a, koji je prvi osuđen za genocid i kojem je izrečena kazna od 35 godina zatvora, navodi se da će se ubijanje svih pripadnika dijela grupe, locirane unutar manjeg geografskog područja, čak ako i rezultira manjim brojem žrtava, okvalifikovati kao genocid onda kada je izveden s namjerom da se uništi dio grupe kao takve, locirane na tom manjem geografskom području.

“Meta fizičkog uništenja može biti samo geografski omeđeni dio veće grupe zbog toga što počinioци genocida namjeravano uništenje smatraju dovoljnim da zatru grupu kao poseban entitet na geografskom području koje je posrijedi”, piše u presudi Krstiću.

U ovom predmetu je Vijeće na osnovu dokaza zaključilo “da su snage VRS-a htjele da eliminišu sve bosanske muslimane u Srebrenici kao zajednicu”.

“Vijeće zaključuje da namjera da se pobiju svi vojno sposobni muškarci bosanski muslimani u Srebrenici predstavlja namjeru da se djelimično unište bosanski muslimani kao grupa, što se stoga mora okvalifikovati kao genocid”, zaključak je Vijeća u presudi Krstiću.

U predmetu “Popović i ostali”, u kojem se sudilo oficirima Glavnog štaba VRS-a, Drinskog korpusa, Zvorničke brigade i Ministarstva unutrašnjih poslova RS-a, navodi se da su srpske snage imale namjeru da unište dio zaštićene grupe.

Dalje se pojašnjava da, iako je stanovništvo Srebrenice prije njenog pada u ruke VRS-a predstavljalo mali postotak ukupnog bošnjačkog stanovništva BiH u to vrijeme, značaj zajednice ne određuje samo njena veličina.

Vijeće potom navodi da je izrađen plan da se ubiju muškarci okupljeni u Potočarima i da su se obim i razmjere operacije ubijanja postepeno povećavali, kao i da se krug žrtava proširio na one koji su se predali ili su zarobljeni tokom potjere koju su srpske snage preduzele dok su oni pokušavali da pobjegnu na teritoriju pod kontrolom Armije BiH.

“Pretno vijeće konstatuje da je operacija ubijanja – od odvajanja preko zatočenja do pogubljenja i pokopavanja – bila pažljivo orkestrirana strategija uništavanja, usmjerena protiv muslimanskog stanovništva Istočne Bosne. Putem tog ubilačkog poduhvata počinjena su osnovna djela ubijanja i nanošenja teških tjelesnih i duševnih povreda. Pretno vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da su ta djela izvršena s genocidnom namjerom”, navodi se u presudi u predmetu “Popović i ostali”.